

Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande regeringens proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan samt tre motioner väckta med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås riktlinjer för utformningen av läroplaner för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. Läroplanerna för respektive skolform ska innehålla övergripande mål och riktlinjer samt kursplaner. Kursplanerna ska kompletteras med särskilda föreskrifter om kunskapskrav. Nationella kunskapskrav och obligatoriska nationella ämnesprov ska finnas i årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan. Vidare föreslås att möjligheten att sätta betyg i ämnesblock i grundskolan ska avskaffas. Regeringen redovisar också i propositionen vissa bedömningar om konsekvenserna för obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan samt om ikraftträdande och genomförande av förslagen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker samtliga motionsyrkanden. I betänkandet finns reservationer från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Avslag på propositionen	6
Utredning om skolans styrning och finansiering	6
Läroplanen – ett samlat måldokument	7
Kursplaner och kunskapskrav	10
Nationella kunskapskrav och ämnesprov	13
Möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas	14
Genomförande	16
Reservationer	18
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (v)	18
2. Utredning om skolans styrning och finansiering, punkt 2 (v)	19
3. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (s)	19
4. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (v)	20
5. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (mp)	21
6. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (s)	22
7. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (v)	23
8. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (mp)	25
9. Nationella kunskapskrav och ämnesprov, punkt 5 (s)	25
10. Nationella kunskapskrav och ämnesprov, punkt 5 (v)	27
11. Möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas, punkt 6 (s)	28
12. Genomförande, punkt 7 (v)	29
13. Genomförande, punkt 7 (mp)	30
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	32
Propositionen	32
Följdmotionerna	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub16 yrkande 1.

Reservation 1 (v)

2. Utredning om skolans styrning och finansiering

Riksdagen avslår motion 2008/09:Ub16 yrkande 10.

Reservation 2 (v)

3. Läroplanen – ett samlat måldokument

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om läroplaner för grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 1 och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkande 9, 2008/09:Ub17 i denna del och 2008/09:Ub18 yrkandena 1, 3 och 4.

Reservation 3 (s)

Reservation 4 (v)

Reservation 5 (mp)

4. Kursplaner och kunskapskrav

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 2 och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkandena 4, 5 och 8, 2008/09:Ub17 i denna del och 2008/09:Ub18 yrkande 2.

Reservation 6 (s)

Reservation 7 (v)

Reservation 8 (mp)

5. Nationella kunskapskrav och ämnesprov

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om tillfällen för nationella kunskapskrav och ämnesprov. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 3 och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkandena 6 och 7 samt 2008/09:Ub17 i denna del.

Reservation 9 (s)

Reservation 10 (v)

6. Möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 4 och avslår motion 2008/09:Ub17 i denna del.

Reservation 11 (s)

7. Genomförande

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkandena 2 och 3 samt 2008/09:Ub18 yrkande 5.

Reservation 12 (v)

Reservation 13 (mp)

Stockholm den 19 februari 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Mikael Damberg (s), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Christer Nylander (fp), Louise Malmström (s), Lars Hjalmered (m), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Rossana Dinamarca (v), Thomas Strand (s), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s) och Per Lodenius (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Bakgrund

Skolans målsystem har diskuterats under en längre tid. Redan 1996 pekade Statens skolverk i *Grundskola för bildning – Kommentarer till läroplan, kursplaner och betygskriterier* på att tolkningen av mål att sträva mot och mål att uppnå utgjorde ett problem.

I regeringens skrivelse *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – kvalitet och likvärdighet* (skr. 1996/97:112) framhölls att målen att uppnå i grundskolan tycktes ha blivit såväl planerings- som bedömningsmål. Mål att uppnå uppfattades som en sorts grundkurs och mål att sträva mot som en överkurs. Hösten 2001 föreslog en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet i promemorian *Samverkande styrning – Om läroplanerna som styrinstrument* (Ds 2001:48) att den nuvarande målstrukturen med två målnivåer skulle ses över och ersättas med en målnivå.

Regeringen bemyndigade den 9 februari 2006 ansvarigt statsråd att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över hur mål- och uppföljningssystemen för grundskolan och motsvarande skolformer kan stärkas och utvecklas för att kvaliteten i utbildningen ska förbättras (dir. 2006:19). Utredaren överlämnade i maj 2007 betänkandet *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28). Betänkandet har remissbehandlats.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen skriver regeringen att många fler elever bedöms kunna nå skolans kunskapsmål om målstrukturen görs tydligare, elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas samt att stöd sätts in tidigt. För detta arbete måste dock skolan ha förbättrade redskap för uppföljning och utvärdering både av elevens kunskapsutveckling och av den egna verksamheten. Dagens läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) och tillhörande kursplaner ger inte skolan de tydliga styrdokument som behövs för att kunna göra uppföljningar på individ- och verksamhetsnivå. En ökad precisering av mål och krav i styrdokumenten bedöms kunna ge en ökad likvärdighet i bedömningen av elevers kunskaper och graden av måluppfyllelse. Det bedöms också underlätta uppföljningar på verksamhetsnivå. Regeringen avser därför att införa tydligare och mer lättillgängliga styrdokument för grundskolan och motsvarande skolformer i form av samlade läroplaner med nya kursplaner. För att ytterligare stärka uppföljningen av elevernas kunskaper har regeringen också aviserat att införa nationella kunskapskrav i årskurs 3, 6 och 9.

Utskottets överväganden

Avslag på propositionen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkande om avslag på propositionen. Utskottet återkommer i det följande till frågan om antagande av propositionens förslag.

Jämför reservation 1 (v).

Motionen

Vänsterpartiet anför i motion 2008/09:Ub16 yrkande 1 att riksdagen bör avslå regeringens proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan. Vänsterpartiet anför att det finns ett behov av att se över de enskilda målen i läroplaner och kursplaner och genomföra förändringar t.ex. om det finns oklarheter eller onödiga upprepningar. Där emot anser Vänsterpartiet inte att det är motiverat att i dagsläget helt förändra läro- och kursplanernas struktur och innehåll. Det finns andra möjligheter att lösa de problem som finns med de nuvarande målen, menar motionärerna. Vänsterpartiet anser också att eventuella förändringar av målstrukturen måste ske i ett större sammanhang.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Det nu framlagda förslaget bygger på ett omfattande förberedelsearbete genom bl.a. Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan (SOU 2007:28). Detta förslag har också remissbehandlats.

Av det följande framgår att utskottet inte har någonting att erinra mot förslaget om tydligare mål och kunskapskrav i skolan. Utskottet anser det angeläget att riksdagen nu fattar beslut i hithörande fråga.

Utredning om skolans styrning och finansiering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om en utredning av skolans styrning och finansiering.

Jämför reservation 2 (v).

Motionen

Vänsterpartiet begär i motion 2008/09:Ub16 yrkande 10 att det tillsätts en utredning av skolans styrning och finansiering. I motionen anförts att det vid en analys av mål- och resultatstyrningen av skolan är uppenbart att det finns många problem och oklarheter med den nuvarande styrningen av och ansvarsfördelningen inom skolan. Därför anser Vänsterpartiet att det behövs en total utvärdering av det svenska skolväsendet och föreslår att det tillsätts en utredning med uppdrag att analysera och utvärdera skolans styrning och finansiering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Den utredning som ligger till grund för förevarande proposition gjorde en genomgående granskning av formerna för skolans styrning. Utredningens betänkande, Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan, har vidare varit föremål för en omfattande remissbehandling. Regering och riksdag kan således grunda de beslut om skolans styrning som gäller läroplaner m.m. på ett synnerligen kvalificerat underlag.

Utskottet vill i detta sammanhang också peka på de ytterligare insatser av betydelse för styrningen av skolan som beslutats eller är under förberedande. Det gäller t.ex. den skärpta uppföljning som ligger i inrättandet av Skolinspektionen, reformering av betygssystemet med tydligare betygskriterier, en uppstramad lärarutbildning och en obligatorisk rektorsutbildning.

Regeringen har vidare den 30 oktober 2008 beslutat om direktiv för en utredning som ska se över nuvarande resurser för utvärdering inom utbildningsområdet (dir. 2008:132). Uppdraget består av två delar, policyinriktad utvärdering och forskning med relevans för skolans måluppfyllelse och pedagogiskt verksamma.

Utskottet välkomnar regeringens insatser för att åstadkomma en bättre styrning av skolan och föreslår därför att motionen avslås.

Läroplanen – ett samlat måldokument

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om läroplanen som ett samlat måldokument.

Därmed avslår riksdagen motioner i tillhörande fråga.

Jämför reservationerna 3 (s), 4 (v) och 5 (mp).

Propositionen

Regeringen föreslår att det för var och en av skolformerna grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan ska finnas en läroplan innehållande övergripande mål och riktlinjer för utbildningen samt kursplaner. I de övergripande målen ska anges de normer och värden samt de generella kompetenser som alla elever bör ha utvecklat efter slutförd utbildning.

Regeringen anser därför att en samlad läroplan som innehåller övergripande mål och riktlinjer samt kursplaner ska införas för grundskolan. Enligt regeringens mening bör en motsvarande samlad läroplan även införas för var och en av de övriga skolformerna inom det obligatoriska skolväsendet, dvs. obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. Varje skolform ska dock ha sin egen samlade läroplan.

De samlade läroplanernas första del ska i princip vara likalydande för samtliga skolformer. Den första delen av läroplanen ska innehålla skolans värdegrund och uppdrag samt i allt väsentligt det som i dag finns i nuvarande läroplan avseende övergripande mål och riktlinjer för utbildningen. I den övergripande delen bör de generella kompetenser som eleverna ska ha utvecklat när de lämnar grundskolan och motsvarande skolformer anges. De övergripande målen ska gälla i all undervisning.

Den andra delen av läroplanerna ska innehålla respektive skolforms kursplaner. Kursplanerna ska ange kunskaper i ämnena som undervisningen ska inriktas mot. I den första delen av den samlade läroplanen ska det alltså endast finnas övergripande mål. Det innebär att uppdelningen i mål att sträva mot och mål att uppnå i dagens läroplan och kursplaner ska frångås.

Uppföljningen och utvärderingen av på vilket sätt undervisningen har lett till att eleverna har utvecklats mot de övergripande målen bör genomföras på samma sätt som i dag, vilket innebär att målen ska följas upp och utvärderas på lokal nivå av såväl skolhuvudmännen som den enskilda skolan samt på nationell nivå av Skolverket. Skolinspektionen ska kontrollera att uppföljningen och utvärderingen på lokal nivå fungerar och att ansvaret för detta tas av huvudmän och skolor.

Regeringen gör i propositionen bedömningen att skolans värdegrund och uppdrag bör vara oförändrade i de samlade läroplanerna. Skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer bör även omfatta förskoleklassen och i tillämpliga delar fritidshemmet.

Motionerna

Socialdemokraterna framhåller i motion 2008/09:Ub17 i denna del att skolan i dagsläget har för många mål, vilket skapar osäkerhet och otydlighet. Socialdemokraterna instämmer med det förslag som framförts av Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan (SOU 2007:28), som starkt har bidragit till att det nu går att ta steg vidare och skapa nya läroplaner.

Socialdemokraterna välkomnar att regeringen har tagit fasta på utredningens förslag om att ha en läroplan som samlar de mål som ska gälla för skolan. Där har de generella målen och värdegrunden sin självklara plats och de dubbla strukturerna med ”strävansmål” och ”uppnåendemål” överges. Det kommer att göra det lättare för elever, lärare och föräldrar att veta vad som gäller i skolan. Den senare delen av läroplanen kommer att konkretiseras i kursplaner som anger de ämnesspecifika kompetenser som ingår i grundskolans utbildning. Socialdemokraterna understryker att steget mot en ny läroplan kommer att gynna skolans utveckling och vara en pusselbit som bidrar till barns ökade kunskapsinhämtning och utveckling.

Vänsterpartiet begär i motion 2008/09:Ub16 yrkande 9 ändring i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) respektive läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) kapitel 1. Vänsterpartiet anser att det är dags att samordna de tre läroplanernas skrivningar om värdegrunden. Samtliga läroplaner bör få en gemensam skrivning enligt följande: ”Detta sker genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.”

Miljöpartiet påpekar i motion 2008/09:Ub18 yrkande 1 vikten av att den nya läroplanen inte leder till detaljreglering av undervisningen. Det är viktigt att målen stramas upp, blir färre, mer likartat utformade och tydligare, skriver motionärerna. Lärare måste dock fortsatt ha stor frihet att tillsammans med eleverna utforma undervisningen på det sätt de anser mest ändamålsenligt för att stimulera kunskapsutveckling och kreativitet. Miljöpartiet anser att en uppstramning bör kunna leda till att friheten inom ramarna ökar. I samma motionsyrkande 3 anför Miljöpartiet att läroplaner bör antas av riksdagen. Läroplanerna är centrala dokument för det svenska skolväsendet och därför menar Miljöpartiet att det är rimligt att Sveriges riksdag beslutar om dem. Miljöpartiet begär också i motionens yrkande 4 att det ska vara fullt möjligt för alla skolor, fristående som kommunala, att arbeta med alternativ pedagogisk profil och arbeta efter en alternativ läroplan. Motionärerna anser att skolor, efter prövning av Skolverket, ska kunna få undantag från skyldigheten att fullt ut följa den nationella läroplanen och i stället arbeta efter en annan läroplan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Genom de förändringar som regeringen anger anser utskottet att måldokumentet för grundskolan och motsvarande skolformer blir ett tydligare verktyg och stöd för lärarna i såväl planeringen av undervisningen som uppföljningen och utvärderingen av elevernas kunskapsutveckling. Förhållandet mellan de övergripande läroplansmålen och de mer ämnesspecifika målen och kunskapskraven i kursplanerna kommer att tydliggöras, vilket bidrar till en bättre målstruktur. Detta medför i sin tur bättre förutsättningar för en ökad måluppfyllelse.

Enligt regeringens mening bör skolans värdegrund och uppdrag kvarstå oförändrat i de samlade läroplanerna. Utredningens direktiv har inte omfattat förslag till förändringar av den del i nuvarande läroplan som utgörs av skolans värdegrund och uppdrag. Utskottet delar regeringens uppfattning.

Inom Regeringskansliet pågår för närvarande ett arbete med att ta fram en ny skollag. De övergripande målen i den nya skollagen ska återspeglas i de samlade läroplanerna. De ändringar som kommer att bli aktuella avser en anpassning av läroplanerna till den nya skollagen och inte en separat och materiell översyn. Utskottet menar att det är rimligt att regeringen beslutar om läroplanerna i enlighet med innehållet i en ny skollag.

Kursplaner och kunskapskrav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om kursplaner och kunskapskrav.

Därmed avslår riksdagen motioner i hithörande frågor.

Jämför reservationerna 6 (s), 7 (v) och 8 (mp).

Propositionen

Regeringen föreslår att kursplanerna för grundskolan ska innehålla ämnets syfte samt centralt innehåll till slutet av årskurs 3, 6 och 9. Kursplanerna ska kompletteras med föreskrifter om nationella kunskapskrav som meddelas av Statens skolverk.

Regeringen anser att en given förutsättning för att en kursplan ska fungera i ett målstyrt skolsystem är att den förstås och används av lärare. Kursplanen ska tillsammans med de övergripande målen i läroplanen vara grunden för planering och genomförande av undervisningen.

De övergripande målen ska förmedlas och konkretiseras i ämnesundervisningen. Kursplanen ska, däremot, kunna förklaras för och diskuteras med eleverna och även med föräldrarna. Kursplanerna ska också vara utformade på ett sätt som ger lärare pedagogisk frihet att tillsammans med eleverna planera och genomföra undervisningen utifrån lokala förutsättningar och behov.

Regeringen understryker att kursplanerna på ett tydligare sätt än i dag måste uttrycka vad undervisningen ska handla om. Innehållsangivelserna ska således vara sådana att de ger lärarna en god förståelse för vad som ska behandlas men inte vara av den omfattningen att de begränsar lärare i valet av ett mer detaljerat ämnesinnehåll eller arbetssätt. Därför anser regeringen att benämningen "centralt innehåll" är att föredra i stället för "huvudsakligt innehåll". I propositionen framförs att benämningen "huvudsakligt innehåll" kan verka för styrande och därmed begränsa lärarnas val av ämnesområden och arbetssätt. Genom att sammanföra ämnets syfte och

målen för ämnet under samma rubrik, frångår man nuvarande två målnivåer och inför i stället en målnivå samtidigt som man betonar att kursplanerna ska ange kunskaper i ämnet. Regeringen gör bedömningen att lärare och rektorer därmed får ett tydligare och mer lättillgängligt måldokument, samtidigt som kursplanerna dessutom bedöms bli mer lättbegripliga för eleverna. Detta bör i sin tur medföra att lärarnas bedömning av elevernas kunskaper blir mer likvärdig över landet. Det bör också innebära bättre förutsättningar för att eleverna ska få mer likvärdiga kunskaper oavsett var i landet de bor.

Vidare anser regeringen att kursplanerna ska kompletteras med föreskrifter om nationella kunskapskrav i årskurs 3, 6 och 9. I dag meddelar regeringen föreskrifter om läroplanen. I läroplanen ingår bl.a. mål att uppnå i årskurs 5 och 9. Mål att uppnå i årskurs 9 motsvarar också betyget Godkänd. Regeringen bör meddela föreskrifter om kursplanerna för grundskolan.

I propositionen föreslås att kursplanerna för grundsärskolan och träningskolan ska ha motsvarande struktur som föreslås för grundskolans kursplaner. Att kursplanernas utformning är desamma för samtliga skolformer är viktigt ur ett likhetsperspektiv och möjliggör samspel mellan skolformerna. Regeringen anser vidare att obligatoriska särskolan även fortsättningsvis behöver egna kursplaner som är anpassade till elevernas särskilda förutsättningar och behov.

Motionerna

Socialdemokraterna anför i motion 2008/09:Ub17 i denna del att de vill ha en skola som tidigt följer upp varje elev och där åtgärder sätts in för att alla ska kunna nå resultaten. Tydliga kursplaner kommer, menar motionärerna, att bidra till att elever, var de än bor, kommer att kunna ges likvärdig utbildning. När målen för varje ämne och kurs är kända kan skolor och lärare utveckla undervisningen så att målen nås. Om en elev flyttar från en skola till en annan, inom samma kommun eller till en annan kommun, så ska det i framtiden vara lättare att komma in i undervisningen på det nya stället.

Vänsterpartiet framställer i motion 2008/09:Ub16 yrkande 8 krav på att ytterligare utreda frågan om kursplaner för den obligatoriska särskolan och träningsskolan. Vänsterpartiet framför också i motionens yrkande 4 att regeringens förslag om centralt innehåll i kursplanerna inte ska genomföras. I samma motions yrkande 5 anför Vänsterpartiet också att man är tveksam till regeringens förslag att frånga principen med uppnåendemål och strävansmål och i stället införa nationella kunskapskrav. Vänsterpartiet anser att detta innebär att eleverna själva tvingas överta ansvaret för att de får den kunskap som de tidigare hade rätt till. Det innebär minskade krav på skolan som institution och att ambitionerna sänks för elevernas kun-

skapsutveckling, skriver Vänsterpartiet. De sänkta ambitionerna gör att betygen kommer att styra undervisningen i ännu högre grad och att betygshetsen det avslutande året i grundskolan kommer att öka.

Miljöpartiet opponerar sig mot formuleringar om kunskapskrav i kursplanerna. Ordet krav är direkt olämpligt, menar Miljöpartiet, eftersom det implicerar att den som inte uppfyller kraven inte kvalificerar sig vidare, vilket naturligtvis inte kan vara fallet i den obligatoriska skolan. Däremot är det helt rimligt att formulera en lägsta nivå för vilken kunskap som eleverna har rätt till. Har skolan eller klassen elever som inte fått möjlighet att nå den kunskapsnivån bör undervisningen läggas om eller extra resurser sättas in. Miljöpartiet anser att kraven ska ställas på skolan och undervisningen, inte på den unge eleven.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att tydliga kursplaner är en förutsättning för att alla elever ska ges en likvärdig utbildning. Tydliga kursplaner ger också ett ökat stöd för lärarnas uppföljning och bedömning av elevernas kunskapsutveckling liksom för rektor att göra uppföljning på verksamhetsnivå. Denna kvalitetshöjning medför i sin tur bättre förutsättningar för en ökad måluppfyllelse.

Enligt regeringens bedömning kommer den nya kursplanestrukturen med fler och tidigare avstämningar i form av nationella kunskapskrav att leda till tydligare och mer stringenta kursplaner. Detta bedöms i sin tur leda till att lärare och rektorer får ett bättre och mer översiktligt styrdokument vid planeringen av undervisningen och uppföljningen av elevernas kunskapsutveckling samt uppföljningen av verksamheten. Den nya kursplanestrukturen bedöms också bli lättare att förstå och relatera till för eleverna. Samtidigt ger det nya måldokumentet även fortsättningsvis tillräcklig frihet för lärare att tillsammans med eleverna planera och genomföra undervisningen utifrån lokala förutsättningar och intressen. Utskottet anser att dessa förändringar tillsammans med andra redan genomförda eller planerade förändringar av skolan sammantaget kommer att leda till betydligt bättre förutsättningar för att fler elever ska nå skolans kunskapsmål. Utskottet delar också regeringens bedömning vad gäller kursplaner för grundsärskolan och träningsskolan. Genom förslaget skapas utrymme för integrering i grundskolan för särskolans elever.

Nationella kunskapskrav och ämnesprov

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om nationella kunskapskrav och ämnesprov.

Därmed avslår riksdagen motioner i hithörande frågor.

Jämför reservationerna 9 (s) och 10 (v).

Propositionen

Regeringen föreslår att det ska finnas nationella kunskapskrav i slutet av årskurs 3, 6 och 9 i grundskolan. För årskurs 3 och 6 ska kunskapskrav för godtagbara kunskaper anges, och för årskurs 9 ska kunskapskrav för betygsstegen anges. I årskurs 3 ska dessa avse svenska, svenska som andraspråk och matematik. Det ska även finnas nationella kunskapskrav i årskurs 3 för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna.

I årskurs 6 ska kunskapskraven avse samtliga ämnen förutom ämnet moderna språk (engelska ingår inte i moderna språk), och i årskurs 9 ska de avse samtliga ämnen.

Utöver de obligatoriska nationella ämnesproven i årskurs 3 och 9 ska ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska också användas i slutet av årskurs 6.

Enligt dagens kursplaner finns nationella mål i slutet av årskurs 5 och 9. Regeringen anser att detta inte är tillräckligt utan bedömer att det behövs fler och tidigare avstämningsstillfällen i grundskolan. Det huvudsakliga syftet med dessa kunskapskrav i årskurs 3, 6 och 9 är att ge lärarna stöd i arbetet med elevernas lärande och utveckling. Med nationellt utformade kunskapskrav i årskurs 3 får lärare bättre möjligheter att tidigt kunna identifiera elever som riskerar att inte nå skolans kunskapsmål och ge dessa elever adekvat stöd. Nationella kunskapskrav vart tredje år ger dessutom ett lämpligt intervall för uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling.

Enligt regeringens mening kommer fler och tidigare obligatoriska nationella ämnesprov att stärka skolornas uppföljning och utvärdering av elevers kunskapsutveckling. De kommer också att stärka likvärdigheten i lärares bedömning och betygssättning. Ytterst är detta ännu ett steg i regeringens ambition att ge elever bättre förutsättningar för en ökad målfyllelse.

Motionerna

Socialdemokraterna delar här regeringens bedömning. De anför i motion 2008/09:Ub17 i denna del att de vill kunna följa elevers kunskapsinhämtning och kunskapsutveckling. Detta ska ske systematiskt och kvalitetssä-

krat. Socialdemokraterna menar att det förslag som den borgerliga regeringen nu levererat kan vara det hjälpmedel som behövs, samtidigt som det som alltid handlar om i vilken kontext som nationella prov används.

Vänsterpartiet anför i motion 2008/09:Ub16 yrkande 6 angående mål och kunskapskrav i årskurs 3 att orsaken till att eleverna inte når målen är att de aldrig får den hjälp och stimulans som de har behov av – och har rätt till. Trots att lärarna vet vilka åtgärder som behöver vidtas har de ingen möjlighet att fatta beslut på enbart pedagogiska grunder eftersom de inte har tillräckliga resurser till sitt förfogande. Vänsterpartiet menar att tidigare mål och kunskapskrav kommer att styra undervisningen mot ett fåtal ämnen och kommer därför att leda till sämre kunskaper. Vänsterpartiet anser därför att det inte ska införas kunskapskrav i årskurs 3 och föreslår dessutom att de nyligen införda målen för årskurs 3 avskaffas. I samma motions yrkande 7 anför Vänsterpartiet att de nationella proven måste användas mycket sparsamt. Vänsterpartiet ser inget behov av fler nationella prov vare sig tidigare i åldrarna eller i ytterligare ämnen. Endast proven i årskurs 9 ska, enligt motionärerna, vara obligatoriska. De nationella proven bör inte heller få en ökad betydelse vid betygssättningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena.

Utskottet anser, liksom regeringen, att det är viktigt med tidig uppföljning och tidiga insatser för att ge alla elever förutsättningar att nå målen. Enligt dagens kursplaner finns nationella mål i slutet av årskurs 5 och 9. Utskottet delar regeringens bedömning att detta inte är tillräckligt utan att det behövs fler och tidigare avstämningstillfällen i grundskolan. Med nationellt utformade kunskapskrav i årskurs 3 får lärare bättre möjligheter att tidigt kunna identifiera elever som riskerar att inte nå skolans kunskapsmål och ge dessa elever adekvat stöd. Detta är synnerligen viktigt. Utskottet delar också regeringens uppfattning att nationella kunskapskrav vart tredje år är ett lämpligt intervall för uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling.

Möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att avskaffa möjligheten att sätta blockbetyg.

Därmed avslår riksdagen en motion i hithörande fråga.

Jämför reservation 11 (s).

Propositionen

Det kan vara svårt att tolka och tillämpa kursplaner och betygskriterier för NO- respektive SO-blocken och kursplanerna i de olika ämnena. Det är framför allt kursplanerna för de naturorienterande ämnena och tillhörande betygskriterier som kan uppfattas som oklara och svåra att tillämpa. Dessutom kan elever som får blockbetyg missgynnas jämfört med dem som får betyg i de enskilda ämnena vid beräkning av meritvärde för ansökan till gymnasieskolan. Regeringen anser att möjligheten att sätta blockbetyg i natur- och samhällsorienterande ämnen i grundskoleförordningen ska tas bort. Detta bör också gälla för specialskolan. Detta medför att mål- och betygssystemet blir enklare att förstå för lärare och elever och att meritvärderingen till gymnasieskolan blir enklare och mer likvärdig för alla elever. Enligt regeringens mening kvarstår möjligheten att undervisa integrerat genom det stora lokala friutrymme att välja arbetsområden och arbetssätt som fortfarande finns inom kursplanernas ram.

Motionen

Socialdemokraterna välkomnar i motion 2008/09:Ub17 i denna del ett tydligare system, men finner det anmärkningsvärt att regeringen lämnar förslag om översyn av ämnen utan kommentar. I motionen framhålls att block- eller temaläsning ofta skapar en möjlighet till förståelse som enskilda ämnen ibland inte kan förklara inom ramen för det egna ämnet. Temaläsning ska alltid värna om ämneskunskaperna, men också ge en djupare förståelse. Socialdemokraterna anser därför att utredarens resonemang om vilka ämnen som ska finnas i grundskolan bör genomlysas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Utskottet delar regeringens bedömning om att möjligheten att sätta blockbetyg ska avskaffas. Utskottet anser också, i likhet med regeringen, att det inom kursplanernas ram finns möjlighet att undervisa integrerat i block eller tema.

Genomförande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att de samlade läroplanerna för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan bör införas successivt fr.o.m. läsåret 2011/12. De elever som går i årskurs 9 i grundskolan och obligatoriska särskolan samt i årskurs 10 i specialskolan under läsåret 2011/12 bör ges möjlighet att fullgöra sin obligatoriska skolgång enligt äldre bestämmelser.

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden i hithörande fråga.

Jämför reservationerna 12 (v) och 13 (mp).

Propositionen

Regeringen gör bedömningen att de samlade läroplanerna för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan bör införas successivt fr.o.m. läsåret 2011/12. De elever som går i årskurs 9 i grundskolan och obligatoriska särskolan samt i årskurs 10 i specialskolan under läsåret 2011/12 bör ges möjlighet att fullgöra sin obligatoriska skolgång enligt äldre bestämmelser.

När förslag till nya kursplaner utarbetas bör verksamma lärare medverka. Allmänna råd bör utarbetas till de nya kursplanerna.

Regeringen avser att uppdra åt Skolverket att utarbeta ett förslag till plan för genomförande och kompetensutveckling. Uppdragen medför att Skolverket behöver vissa tillfälliga resurs- och personalförstärkningar. Kostnader för uppdragen beräknas rymmas inom befintliga anslagsramar. Eftersom förslagen i denna del inte innebär något ökat ansvar för kommuner och andra huvudmän, bedömer regeringen att de föreslagna förändringarna inte kommer att medföra ökade kostnader för skolhuvudmännen.

Man avser att införa de nya läroplanerna för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan successivt fr.o.m. läsåret 2011/12. Detsamma gäller för förskoleklassen och i tillämpliga delar fritidshemmet som omfattas av del 1 i de samlade läroplanerna, dvs. skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer.

I proposition 2008/09:66 En ny betygsskala föreslår regeringen att en betygsskala med sex betygssteg ska användas inom det offentliga skolväsendet (bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Betyg enligt den nya betygsskalan ska successivt införas samtidigt som de samlade läroplanerna börjar tillämpas i respektive skolförhållande. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att föreslå insatser för en samlad strategi för kompetensutveckling och genomförande av samlade läroplaner med nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan.

Motionerna

Vänsterpartiet understryker i motion 2008/09:Ub16 yrkande 2 behovet av att ett kommentar- och referensmaterial kommer att finnas oavsett om de förändringar av läro- och kursplaner, som regeringen nu föreslår, genomförs eller inte. Skolverket bör därför, menar motionärerna, få ett förtydligt uppdrag att ta fram ett sådant stödmaterial och att lärare, elever och skolledare bör medverka. I samma motions yrkande 3 anför Vänsterpartiet behovet av utbildningsinsatser inom skolan. Vänsterpartiet anser att det material som Skolverket har producerat är relativt okänt ute på skolorna. En förklaring till detta är att det satsas för lite resurser på kompetensutveckling i skolan och att det också var fallet vid införandet av den nuvarande läroplanen. I Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan (SOU 2007:28) ansågs det nödvändigt att staten tar ansvar för viss utbildning och att det totalt innebär kostnader på ca 400 miljoner kronor. Vänsterpartiet anser att regeringen därför bör återkomma med ett förslag om en statlig utbildningssatsning i samband med implementeringen av de föreslagna styrdokumenterna.

Miljöpartiet framhåller i motion 2008/09:Ub18 yrkande 5 att förslaget kommer att få ekonomiska konsekvenser för kommunerna. I motionen anförts att för att skolornas huvudmän på ett seriöst sätt ska ta sig an uppgiften att organisera undervisningen utifrån nya principer kommer tid för implementering att krävas. Regeringen bör därför, enligt Miljöpartiet, kompensera kommunerna för detta.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandet.

Regeringen redogör i propositionen för de åtgärder som föreslås bli vidtagna vid genomförande av de föreslagna förändringarna. Regeringen avser bl.a. att ge Skolverket i uppdrag att utarbeta ett förslag till plan för genomförande och kompetensutveckling av lärare samt att ge Skolverket i uppdrag att föreslå insatser för en samlad strategi för kompetensutveckling och genomförande av samlade läroplaner med nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. Utskottet anser att med dessa åtgärder är motionsyrkandenas krav redan tillgodosedda.

Regeringen gör bedömningen att de föreslagna åtgärderna är kostnadsneutrala i förhållande till kommuner och andra huvudmän. Utskottet delar denna bedömning.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkande 1.

Ställningstagande

I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet fattades en rad politiska beslut som i grunden förändrade den svenska skolan. Bland annat förändrades den tidigare statliga regelstyrningen till en nationell målstyrning. I proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan föreslår regeringen nya riktlinjer för läro- och kursplaner för grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan. I kursplanerna ska det finnas bestämmelser om innehållet i undervisningen. Vidare ska nationella kunskapskrav och obligatoriska nationella ämnesprov införas för årskurs 3, 6 och 9.

Det finns givetvis ett behov av att se över de enskilda målen i läroplaner och kursplaner och genomföra förändringar t.ex. om det finns oklarheter eller onödiga upprepningar. Däremot anser vi i Vänsterpartiet det inte motiverat att i dagsläget helt förändra läro- och kursplanernas struktur och innehåll. Det finns andra möjligheter att lösa de problem som finns med de nuvarande målen, och vi lämnar sådana förslag i motion 2008/09:Ub16. Vi anser också att eventuella förändringar av målstrukturen måste ske i ett större sammanhang. Riksdagen bör därför avslå proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan.

2. Utredning om skolans styrning och finansiering, punkt 2 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkande 10.

Ställningstagande

Vid en analys av mål- och resultatstyrningen av skolan är det uppenbart att det finns många problem och oklarheter med den nuvarande styrningen av och ansvarsfördelningen inom skolan. Bland annat finns det oroväckande tendenser att bristande likvärdighet leder till att de sociala skillnaderna i skolan ökar. Denna utveckling kan inte enbart hänföras till hur styrdokumentet är formulerade eller tolkas, men det utgör en del av problemet. Därför anser vi i Vänsterpartiet att det behövs en total utvärdering av det svenska skolväsendet och föreslår att det tillsätts en utredning med uppdrag att analysera och utvärdera skolans styrning och finansiering.

3. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (s)

av Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om läroplaner för grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 1 och motion 2008/09:Ub17 i denna del och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkande 9 och 2008/09:Ub18 yrkandena 1, 3 och 4.

Ställningstagande

Skolan har i dagsläget för många mål. Det skapar osäkerhet och otydlighet. Den utredning som vi i regeringsställning tillsatte har på ett mycket gediget sätt belyst och bearbetat detta faktum. Utredningens förslag och rekommendationer har mycket starkt bidragit till att det nu går att ta steg vidare och skapa nya läroplaner.

Vi socialdemokrater välkomnar att regeringen har tagit fasta på utredningens förslag om att ha en läroplan som samlar de mål som ska gälla för skolan. Där har de generella målen och värdegrunden sin självklara plats. De dubbla strukturerna med strävansmål och uppnåendemål överges. Det kommer att göra det lättare för elever, lärare och föräldrar att veta vad som gäller i skolan. Den senare delen av läroplanen kommer att konkretiseras i kursplaner som anger de ämnesspecifika kompetenser som ingår i grundskolans utbildning.

Regeringens förslag innebär att för var och en av skolformerna grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan ska det finnas en läroplan enligt ovanstående uppbyggnad.

Steget mot en ny läroplan kommer att gynna skolans utveckling och vara en pusselbit som bidrar till barns ökade kunskapsinhämtning och utveckling.

4. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkande 9 och avslår proposition 2008/09:87 punkt 1 och motionerna 2008/09:Ub17 i denna del och 2008/09:Ub18 yrkandena 1, 3 och 4.

Ställningstagande

Regeringen menar att skolans värdegrund bör vara oförändrad i den nya läroplanen. Vänsterpartiet anser dock att skrivningarna om kristen tradition och västerländsk humanism utgör tydliga avsteg från den anda som i övrigt präglar läroplanernas värdegrund. De andra värden som hävdas är lätta att ställa upp på för alla demokrater från höger till vänster och oavsett kulturell och religiös hemvist. Dessa andra värden är konkreta och lätta för lärare och elever att diskutera i anslutning till vardagliga situationer och aktuella samhällsdebatter. Det betyder inte att dessa värden är oomtvistade eller att tolkningen av deras innebörd inte kan skilja sig åt. Men värdegrundens övriga formuleringar är ändå klart mer konkreta och tydliga än de om kristen tradition och västerländsk humanism. De utgör heller ingen provokation mot någon demokrat.

Vänsterpartiet menar att det är dags att samordna de tre läroplanernas skrivning om värdegrunden. Det är svårt att se rationella skäl till att kristen tradition och västerländsk humanism ska vara vägledande i grund- och

gymnasieskolan, men inte i förskolan. Vårt konkreta förslag är att samtliga läroplaner får en gemensam skrivning enligt följande: "Detta sker genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande."

5. Läroplanen – ett samlat måldokument, punkt 3 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om läroplaner för grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 1 och motion 2008/09:Ub18 yrkandena 1, 3 och 4 samt avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkande 9 och 2008/09:Ub17 i denna del.

Ställningstagande

Miljöpartiet är positivt till den struktur på läroplaner och kursplaner som regeringen föreslår i propositionen och som grundar sig på det förslag som Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan presenterade i sitt betänkande (SOU 2007:28). Det är bra att samla både övergripande mål och riktlinjer och kursplaner i en sammanhållen läroplan och att varje skolform har sin egen läroplan.

Det är viktigt att målen stramas upp, blir färre, mer likartat utformade och tydligare. I detta sammanhang vill Miljöpartiet understryka vikten av att detaljreglering undviks. Lärare måste fortsatt ha stor frihet att tillsammans med eleverna utforma undervisningen på det sätt som de anser är mest ändamålsenligt för att stimulera kunskapsutveckling och kreativitet. En uppstramning bör i stället kunna leda till att friheten inom ramarna ökar. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna vikten av att detaljstyrning undviks.

Miljöpartiet anser att det ska vara möjligt för alla skolor, fristående som kommunala, att arbeta med alternativ pedagogisk profil och arbeta efter en alternativ läroplan. Att vara tvungen att följa de nationella styrdokument fullt ut kan göra detta svårt. Därför anser vi att man efter prövning av Skolverket ska kunna få undantag från skyldigheten att fullt ut följa den nationella läroplanen och i stället arbeta efter en annan läroplan.

Att en skola kan få möjlighet att arbeta efter en alternativ läroplan betyder inte att det blir fritt att välja vilka styrdokument som helst. En kvalitetsgranskning av Skolverket bör ske för att pröva att den alternativa läroplanen i allt väsentligt motsvarar den nationella. På det sättet uppmuntras en mångfald inom svenskt skolväsende och en utveckling där nya metoder och alternativ pedagogik får frodas och utvecklas. Vi ser mycket

kritiskt på regeringens attacker mot den pedagogiska mångfalden när man försvårar för fristående pedagogiska alternativ att arbeta efter sina pedagogiska metoder.

Så väl läroplaner som kursplaner kompletterar skollagen som är grunden för hela verksamheten. Läroplaner och kursplaner måste utformas efter de förutsättningar som ges i skollagen. Sedan valet för två och ett halvt år sedan har regeringen arbetat med att ta fram ett förslag till ny skollag. Trots ständiga löften om att den nya skollagen snart ska ligga på riksdagens bord, har någon sådan fortfarande inte presenterats. Riksdagen tar således ställning till propositionen utan att veta hur förutsättningarna kommer att se ut, vilket Miljöpartiet anser är olyckligt.

Miljöpartiet anser också att riksdagen bör fatta beslut om läroplaner, i stället för att det är regeringen som fattar beslut, vilket är den nuvarande ordningen. Läroplanerna är centrala dokument för det svenska skolväsendet, och det är därför rimligt att det är Sveriges riksdag som beslutar om dem.

6. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (s)

av Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 2 och motion 2008/09:Ub17 i denna del och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkandena 4, 5 och 8 samt 2008/09:Ub18 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill ha en skola som tidigt följer upp varje elev och där åtgärder sätts in för att alla ska kunna nå resultat.

De framåtsyftande individuella utvecklingsplanerna för eleverna är ett mycket användbart arbetsinstrument i skolan. Individuella utvecklingsplaner ska utarbetas i samråd mellan lärare, elever och föräldrar. Därmed finns möjligheter att avgöra behov av såväl stödinsatser som extra utmaningar.

I det nuvarande systemet sammanfaller ibland mål i läroplanen med mål i kursplan. Utredningen har visat på att det uppstår osäkerhet i vad som gäller.

Tydliga kursplaner kommer att bidra till att elever, var de än bor, kommer att kunna ges likvärdig utbildning. När målen för varje ämne och kurs är kända kan skolor och lärare utveckla undervisningen så att målen nås. Om en elev flyttar från en skola till en annan, inom samma kommun eller till en annan kommun, ska det i framtiden vara lättare att komma in i undervisningen på det nya stället. Och risken för att ha missat något kommer att ha minimerats.

Dagens kursplaner av relativt övergripande karaktär har lämnat öppet för ett arbete i kommuner och på skolor där delmål eller s.k. konkretiserade mål har tagits fram, och det är i själva verket mot dessa man har bedömt huruvida målen har nåtts eller ej av eleverna.

7. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkandena 4, 5 och 8 samt avslår proposition 2008/09:87 punkt 2 och motionerna 2008/09:Ub17 i denna del och 2008/09:Ub18 yrkande 2.

Ställningstagande

I dagens styrdokument anges två målnivåer: mål att uppnå och mål att sträva mot. Mål att uppnå bör ses som en rättighetskatalog för eleverna eftersom det uttrycks tydligt att det är skolans ansvar att eleverna når dessa mål. Målen att sträva mot tydliggör ytterligare att utvecklingen av skolans arbete är en grundläggande förutsättning för att eleverna ska få möjlighet att fördjupa och bredda sin kunskap och bildning. Vänsterpartiet vill också anknyta till ursprungsidén med dessa mål att sträva mot: Det kan inte anges några gränser för kunskapsutvecklingen.

Jag är därför tveksam till regeringens förslag att frånga principen med uppnåendemål och strävansmål och i stället införa en målnivå, som man väljer att kalla nationella kunskapskrav. Dessa krav ska ställas på eleverna, och det innebär i princip att de själva tvingas överta ansvaret för att de får den kunskap som de tidigare hade rätt till. Det innebär också minskade krav på skolan som institution och att ambitionerna sänks för elevernas kunskapsutveckling. De sänkta ambitionerna gör att betygen kommer att styra undervisningen i ännu högre grad och att betygshetsen det avslutande året i grundskolan kommer att öka.

I propositionen föreslås vidare att det i de nya styrdokumenterna ska anges vad undervisningen ska handla om, vilket ska benämnas som "centralt innehåll" i kursplanerna. Det är dock oklart vad detta innebär. Den

enda beskrivning som ges i propositionen är att detta innehåll ska ge lärarna en god förståelse för vad som ska behandlas, men inte begränsa ett mer detaljerat ämnesinnehåll eller arbetssätt. I utredningen (SOU 2007:28) ges några exempel på vad det kan innebära för några olika ämnen, vilket konkret visar att detta förslag är problematiskt på flera olika sätt.

I ämnet historia för årskurs 6 finns t.ex. en punkt som lyder "hembygdens historia". Där är ordet hembygd inte helt okomplicerat. Vad är hembygd? Vissa får kanske associationer till folkskolans hembygds-kunskap och det gamla bondesamhället. För andra kanske hembygden finns i ett annat land. Hur avgränsas en hembygd? Kan det vara ett bostadsområde, en stadsdel, en tätort, en socken eller en kommun; kanske Europa kan räknas som en hembygd? Utredarens tanke är kanske att det obligatoriska innehållet ska handla om tolkningar, men det framgår inte någonstans i texten.

Det finns heller inget tydligt samband mellan mål, innehåll och kunskapskrav. På vilket sätt bidrar undervisning just i hembygdens historia till kunskap om historiska förändringsprocesser? Inget av målen talar över huvud taget om "hembygd". Samtidigt föreslås ett av kunskapskraven för årskurs 6 vara att eleven kan ge exempel på någon historisk förändring av betydelse för hembygden trots att detta inte uttrycks som ett mål för undervisningen. Den enda slutsatsen som kan dras är att det som kallas "centralt innehåll" är överordnat målen för undervisningen. Det finns då stora likheter med den i Danmark så omdebatterade historiekanon, som har drivits igenom av högerpolitiker med nationalistiska syften.

Den kritik som kan riktas mot exemplen från ämnet historia omfattar också övriga ämnen. Det finns även andra problem med att införa "centralt innehåll". Om staten föreskriver att ett visst innehåll i undervisningen ska vara obligatoriskt, förminskas betydelsen av lärarens ämneskunskaper. Den kunskap som har förvärvats under utbildningen till lärare, genom kompetensutveckling och genom att följa med i ämnesområdet, blir underordnad det staten ålägger läraren att lära ut. Det innebär samtidigt att regeringen underkänner den undervisning i ämnena som bedrivs vid universitet och högskolor.

Vänsterpartiet anser därför att regeringens förslag om "centralt innehåll" i kursplanerna inte ska genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utredningen om mål och uppföljning i grundskolan (SOU 2007:28) ger inga förslag om kursplaner i särskolan och träningsskolan utan menar att det behöver utredas närmare hur särskolans behov av kursplaner bäst kan tillgodoses. Detta förslag har också ett brett stöd bland remissinstanserna. Trots detta föreslår regeringen att kursplaner med samma struktur som i grundskolan ska införas i den obligatoriska särskolan och träningsskolan. Vi anser att det är förhastat av regeringen och att det behövs mer kunskap, vilket således innebär att vi ansluter oss till förslaget om att frågan behöver utredas ytterligare.

8. Kursplaner och kunskapskrav, punkt 4 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09: 87 punkt 2 och motion 2008/09:Ub18 yrkande 2 och avslår motionerna 2008/09:Ub16 yrkandena 4, 5 och 8 samt 2008/09:Ub17 i denna del.

Ställningstagande

Den struktur som utredningen (SOU 2007:28) föreslår för kursplanerna är i princip bra. Enligt propositionen kommer regeringen att i stort följa utredningens förslag i detta hänseende. Miljöpartiet anser dock att en del av de begrepp som används riskerar att skapa förvirring, något som är viktigt att undvika inte minst eftersom det var en källa till stor kritik mot de rådande styrdokumenterna.

Det handlar framför allt om begreppet ”kunskapskrav”. Enligt såväl regeringen som utredningens förslag ska det fastställas kunskapskrav för årskurserna 3, 6 och 9. Ordet krav är direkt olämpligt eftersom det implicerar att den som inte uppfyller kraven inte kvalificerar sig vidare, vilket naturligtvis inte kan vara fallet i den obligatoriska skolan. Det riskerar också att uppfattas som att det är den nioåriga eleven som inte presterat tillräckligt, som inte uppfyller de krav som ställs på eleven, vilket är direkt olämpligt och kan inverka negativt på elevens motivation. Däremot är det helt rimligt att formulera en lägsta nivå för vilken kunskap som eleverna har rätt till. Har skolan eller klassen elever som inte fått möjligheten att nå den kunskapsnivån, bör undervisningen läggas om eller extra resurser sättas in. Kraven ställs alltså på skolan och undervisningen, inte på den unga eleven. I de årskurser där eleverna får betyg ska det finnas betygsriterier som beskriver vad som krävs för att få godkänt betyg, liksom för alla andra betygssteg.

9. Nationella kunskapskrav och ämnesprov, punkt 5 (s)

av Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om tillfällen för nationella kunskapskrav och ämnesprov samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 3 och motion 2008/09:Ub17 i denna del och avslår motion 2008/09:Ub16 yrkandena 6 och 7.

Ställningstagande

Nationella prov ska användas som ett av flera verktyg för att tidigt följa upp om eleverna nått kunskapsmålen så att brister kan upptäckas i tid och som grund för att ge varje barn det stöd hon eller han behöver. Betyg ska ses som ett kvitto på uppnådda kunskaper och ska användas som ett urvals-instrument för vidare studier. Prov och betyg som bara syftar till att gradera och sortera elever inbördes leder inte till mer kunskap – det ger bara ökade klyftor och kväver lusten till lärande.

De nationella proven säkerställer att varje flicka och pojke oavsett var i Sverige de bor har möjlighet att göra kvalitativt säkerställda prov som är utformade för att mäta det som nationellt fastställda mål säger. Därutöver finns självklart åtskilligt som den undervisande läraren eller lärarna ytterligare vet och har kunskap om gällande varje enskild elev.

Regeringen föreslår att det ska finnas nationella kunskapskrav i slutet av årskurserna 3, 6 och 9 i grundskolan.

För årskurserna 3 och 6 ska kunskapskrav för godtagbara kunskaper anges, och för årskurs 9 ska kunskapskrav för betygsstegen anges.

I årskurs 3 ska dessa avse svenska, svenska som andraspråk och matematik. Det ska även finnas nationella kunskapskrav i årskurs 3 för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna.

I årskurs 6 ska kunskapskraven avse samtliga ämnen förutom ämnet moderna språk (engelska ingår inte i moderna språk), och i årskurs 9 ska de avse samtliga ämnen.

Utöver de obligatoriska nationella ämnesproven i årskurserna 3 och 9 ska ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska också användas i slutet av årskurs 6.

Regeringen har indikerat att det för årskurs 9 kan bli en rotation av vilket av de naturorienterande respektive samhällsorienterande ämnena som en elev skulle göra nationellt prov i. Detta för att inte fullständigt chocka eleverna utan göra antalet prov något mera rimligt. Tillvägagångssättet skulle i så fall bli att eleverna inte på förhand vet vilket ämne de ska göra provet i.

Vi socialdemokrater vill följa elevers kunskapsinhämtning och kunskapsutveckling. Det ska ske systematiskt och kvalitetssäkrat. Vi menar att det förslag som den borgerliga regeringen nu levererat kan vara det hjälpmedel som behövs, men det handlar som alltid om i vilken kontext nationella prov används. Att endast mäta och sortera bort elever utvecklar varken ele-

ver eller Sverige, däremot att utvärdera och satsa på elever, menar vi socialdemokrater. Det är vägen till framgång för såväl enskilda elever som Sverige som nation.

Vi vill att svenska elever ska vara i topp när det gäller såväl ämneskunskaper som samarbetsförmåga. Dessa färdigheter är avgörande och vi vill investera i utbildning. Den socialdemokratiska budgeten innehöll förslag om att investera ytterligare 3 miljarder kronor i svensk skola.

10. Nationella kunskapskrav och ämnesprov, punkt 5 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkandena 6 och 7 samt avslår proposition 2008/09:87 punkt 3 och motion 2008/09:Ub17 i denna del.

Ställningstagande

Kunskapskraven som regeringen vill införa ska omfatta elever i årskurs 3. Mål för årskurs 3 har redan införts i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Utöver detta föreslås kunskapskrav även för de natur- och samhällsorienterande ämnesgrupperna. Regeringen menar att syftet är att lärarna därigenom lättare kan upptäcka elever med behov av stöd och att dessa elever därmed kan få den hjälp de behöver. Detta syfte kan tyckas vällovligt, men regeringens politik bygger dessvärre på den felaktiga och illa underbyggda tesen att lärare saknar tillräcklig information och känne-dom om elevernas kunskaper och att det är därför elever inte når målen. I själva verket har de flesta lärare som undervisar i grundskolans tidiga år en god insikt i elevernas kunskapsutveckling och vet vilka elever som behöver mer stöd och hur detta stöd bör utformas. Trots detta hävdar regeringen att lärarna saknar dessa kunskaper och underkänner med andra ord en hel yrkeskår.

Orsaken till att eleverna inte når målen är att de aldrig får den hjälp och stimulans som de har behov av – och har rätt till. Trots att lärarna vet vilka åtgärder som behöver vidtas har de ingen möjlighet att fatta beslut på enbart pedagogiska grunder, eftersom de inte har tillräckliga resurser till sitt förfogande.

Tidigare mål och kunskapskrav kommer att styra undervisningen mot ett fåtal ämnen och kommer därför att leda till sämre kunskaper. Möjligheterna att låta intresse och nyfikenhet styra lärandet blir också sämre. Vänsterpartiet anser därför att det inte ska införas kunskapskrav i årskurs 3 och föreslår dessutom att de nyligen införda målen för årskurs 3 avskaffas.

Vänsterpartiet har även invändningar mot en ökad användning av nationella prov. I en decentraliserad, målstyrd skola måste utvärderingarna ske lokalt och sammanställas nationellt. Nationella prov förutsätter att alla elever lär sig samma saker och riskerar att styra undervisningen med dess innehåll på samma sätt som betygen gör. Detta motverkar utvecklingen mot pedagogiskt nytänkande och mångfald som i dag sker lokalt ute på skolorna. Det blir mycket svårare för lärarna att ta hänsyn till elevernas individuella kunskapsutveckling, som kan variera oerhört mycket i tidiga år. Undervisningen styrs mot några få mål, vilket ger eleverna färre kunskaper och en sämre bildning. Den stress som många elever redan i årskurs 5 känner inför de nationella proven flyttas nedåt i åldrarna. Det är givetvis negativt för lärandet, men kan också medverka till en sämre hälsa på längre sikt.

Naturligtvis måste det finnas redskap för att bedöma elevernas kunskap eftersom det är det bästa sättet att utvärdera skolans undervisning. Dessa bedömningar måste dock samtidigt vara ett stöd i lärandet och ska därför vara framåtsyftande eller formativa. Betyg och nationella prov är summativa bedömningar, dvs. de mäter bara gjorda prestationer och ger ingen information om hur lärandet ska utvecklas. Möjligen kan de nationella proven göra mer nytta som ett redskap för att utvärdera undervisningen. De enskilda elevernas prestationer behöver därigenom inte uppmärksammas i så stor utsträckning, och proven skulle kunna avpersonifieras eller anonymiseras.

Vår slutsats är därför att de nationella proven måste användas mycket sparsamt. Vi ser därför inget behov av fler nationella prov vare sig tidigare i åldrarna eller i ytterligare ämnen. Endast proven i årskurs 9 ska vara obligatoriska. Ej heller bör de nationella proven få en ökad betydelse vid betygssättningen.

11. Möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas, punkt 6 (s)

av Marie Granlund (s), Mikael Damberg (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan samt tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:87 punkt 4 och motion 2008/09:Ub17 i denna del.

Ställningstagande

Utredningen som föregick regeringens förslag för mycket viktiga resonemang om undervisning i temablock och blockbetyg och undervisning i ämnen och ämnesbetyg. Mål för varje ämne och block har funnits för såväl SO- som NO-ämnena. Däremot har betygskriterier inte funnits för ämnen och block i SO, utan enbart för ämnen i NO. Utredaren beskriver att dagens "duala" system med ett val mellan ämnesbetyg och blockbetyg bör avvecklas. Det skulle dels göra mål- och betygssystemet enklare att förstå för lärare och elever, dels skulle meritvärderingen till gymnasieskolan bli enklare och lika för alla elever. Enligt utredarens mening bör möjligheten att sätta blockbetyg i natur- och samhällsorienterande ämnen i grundskoleförordningen tas bort. Möjligheten att undervisa integrerat kvarstår på grund av den stora pedagogiska frihet som fortfarande ska finnas inom kursplanernas ram. Utredaren bedömer att det behövs en översyn av vilka ämnen som ska finnas i grundskolan. En sådan översyn kan leda till nya ämnen, t.ex. naturkunskap (science), så utredarens förslag att ta bort möjligheten att sätta blockbetyg innebär inte nödvändigtvis att betyg ska sättas i dagens ämnen biologi, fysik och kemi.

Regeringen föreslår att möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas. Regeringen kommenterar inte förslaget om översyn av ämnen som utredaren tar upp.

Vi socialdemokrater välkomnar ett tydligare system, men finner det anmärkningsvärt att regeringen lämnar förslag om översyn av ämnen utan kommentar. Block- eller temaläsning skapar ofta en möjlighet till förståelse som enskilda ämnen ibland inte kan förklara inom ramen för det egna ämnet. Temaläsning ska alltid värna om ämneskunskaperna, men också ge en djupare förståelse. Utredarens resonemang om vilka ämnen som ska finnas i grundskolan bör därför genomlysas.

12. Genomförande, punkt 7 (v)

av Rossana Dinamarca (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub16 yrkandena 2 och 3 samt avslår motion 2008/09:Ub18 yrkande 5.

Ställningstagande

En del av den kritik som finns mot det nuvarande målsystemet är att läroplanen och kursplanerna inte används i undervisningen. Anledningen sägs vara att de uppfattas som otydliga. Det kan givetvis bero på att styrdokumentet i sig är undermåliga, men det kan också vara en följd av att delar

av målstyrningsreformen inte genomfördes på ett bra sätt. I betänkandet Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan (SOU 2007:28) som ligger till grund för föreliggande proposition, finns en beskrivning och analys av reformen. Ett problem som framkommer är att det aldrig har utarbetats något kommentar- och referensmaterial till läro- och kursplanerna, trots att det i alla förarbeten anses som en förutsättning för att lärarna skulle kunna utforma mål i sin undervisning. Detta arbete skulle ingå i Skolverkets uppdrag. Det stödmaterial som har tagits fram av Skolverket innebär enligt utredarens bedömning ingen hjälp för lärare till hur de ska konkretisera målen i sin undervisning. Behovet av ett kommentar- och referensmaterial kommer att finnas oavsett om de förändringar av läro- och kursplaner som regeringen nu föreslår genomförs eller inte. Därför bör Skolverket få ett förtydligt uppdrag att ta fram ett sådant stödmaterial, och lärare, elever och skolledare bör medverka.

Ytterligare ett problem är att det material som Skolverket har producerat är relativt okänt ute på skolorna. Det kan givetvis ha flera orsaker, men en viktig förklaring är att det satsas för lite resurser på kompetensutveckling i skolan och att det också var fallet vid införandet av den nuvarande läroplanen. Regeringen har dock inte lärt av historien utan lägger hela ansvaret på skolhuvudmännen att se till att kunskapen om de nya styrdokumenterna når ut på skolorna. Det är naturligtvis formellt riktigt men innebär att det kommer att uppstå liknande problem med den nya läroplanen, som med den gamla. I utredningen anses det nödvändigt att staten tar ansvar för viss utbildning och att det totalt innebär kostnader på ca 400 miljoner kronor. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om en statlig utbildningssatsning i samband med implementeringen av de föreslagna styrdokumenterna. Utbildningen bör omfatta såväl lärare som skolledare och skolhuvudmän.

13. Genomförande, punkt 7 (mp)

av Mats Pertoft (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Ub18 yrkande 5 och avslår motion 2008/09:Ub16 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Regeringen gör i propositionen bedömningen att förslagen inte kommer att få konsekvenser för kommunernas ekonomi. Det anser Miljöpartiet vara orealistiskt. För att skolornas huvudmän på ett seriöst sätt ska ta sig an

uppgiften att organisera undervisningen utifrån nya principer kommer tid för implementering att krävas. Regeringen bör kompensera kommunerna för detta.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan:

1. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om läroplaner för grundskolan, den obligatoriska särskolan, specialskolan och same-skolan (avsnitt 4.1).
2. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav (avsnitt 4.2).
3. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om tillfällen för nationella kunskapskrav och ämnesprov (avsnitt 4.3).
4. Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan (avsnitt 4.4).

Följdmotionerna

2008/09:Ub16 av Rossana Dinamarca m.fl. (v):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2008/09:87 Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommentar- och referensmaterial.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utbildningsinsatser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om styrning av undervisningens innehåll.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål att uppnå och mål att sträva mot.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål och kunskapskrav i årskurs 3.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om nationella prov.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda frågan om kursplaner för obligatoriska särskolan och träningsskolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ändra läroplanernas (Lpo 94 och Lpf 94) kapitel 1 enligt följande:

Förslaget återfinns på sidan 1 i motionen.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning av skolans styrning och finansiering.

2008/09:Ub17 av Marie Granlund m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolans mål, nationella prov och läroplaner.

2008/09:Ub18 av Mats Pertoft m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att den nya läroplanen inte leder till en detaljreglering av undervisningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om formuleringar om kunskapskrav i kursplanerna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att läroplaner bör antas av riksdagen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet till alternativa läroplaner.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ekonomiska konsekvenser för kommunerna.